

POSAVEC ZVONKO

SPOZNAJA I BITAK

(Interpretacija usporedbe sa linijom-Platon, *Država* 509, c, 5 — 511, e, 5)

Tema *usporedbe sa linijom* je cjelina istinskog bitka kao takvog i cjelina svih regija bitka. Čovjek jest iz ove otvorene cjeline prisutnog i po njoj. Cjelina istinskog bića utemeljena je u idejama. Cjelina svih regija bitka stoje u odnosu neprekidnog nadmašivanja jednih preko drugih. Kao što cjelina svih bića dolazi do svoje istine ukoliko se nadmašujući vraća u svoju istinu, tako isto i čovjek stupa u svoju bit ukoliko sam sebe neprekidno nadmašuje.

Čovjek nadmašuje sam sebe ukoliko spoznaje. Spoznaja i njoj pripadno znanje tvore bit čovjeka, jer mu ovo neprekidno nadmašivanje u spoznavanju omogućuje da uopće bude čovjek.

Tema ovog izlaganja je *preispitivanje povijesnog porijekla odnosa čovjeka spram bitku* koji Platon utemeljuje na *znanju*. Ovo izlaganje slijedit će put Platonove »usporedbe sa linijom« koju je Platon izveo u »Državi«.

Usporedba sa linijom dijeli se najprije na dva dijela — prvi dio vlada u vrsti i području mislivog (TO MEN NOETOU GENOUS TE KAI TOPOU), a drugi u vidljivom (TO D AU HORATOU)-509 d.

Platon polazi od temeljne razlike između onoga što nam je prisutno u osjetilima i onoga što nam je prisutno u mišljenju. Prvo je prolazno, pojedinačno, uvijek promjenljivo, propadljivo, a drugo je stalno, postojano, nepromjenljivo. S ovime je od samoga početka postavljena cjelina bića u pitanje, ali na taj način da su odmah postavljena dva područja — Vidljivi i mislivi.

»Dakle, ti imaš dva vida: vidljivi i mislivi« (OUN EHEIS TAUTA DITTA EIDE; ORATON; NEOTON 509 d).

Cjelina ovog odnosa predstavlja Platon u liniji koja je podijeljena u dvije nejednake (ANISA) veličine. Prema istom odnosu dijeli Platon obadva ova dijela, tako da dobijemo liniju koja je podijeljena u četiri dijela. Kako je linija nejednako podijeljena, to se razvila rasprava o tome — da li veći ili manji dio pripadnika misaonom, odnosno vidljivom dijelu. Da veći dio linije pripada misaonom svijetu govori značenje koje ima ideja u cjelini svega što jest. Ipak čini se da je suprotna teza, prema kojoj misaonom području pripada manji dio linije, ispravnija, jer je broj stvari prostraniji i za ljude barem širi nego ideje. No u svemu tome je važno samo to da Platon želi uspostaviti *zakon proporcije* koji dovodi u jedan određen odnos ova dva svijeta. Ovaj za-

kon će biti ostvaren kada će ova dva nejednaka dijela biti ponovno podijeljena na dva dijela i to prema istom odnosu.

Smisao jedne takve diobe u *području ideja* je jasan, jer se time bitak, čija je osnovna karakteristika samo-nadmašivanje jedamput pokazuje kao što-bitak (OUSIA), a drugi puta kao ono što taj što-bitak uopće omogućuje.

Međutim Platon isto tako dijeli osjetilno, vidljivo na dva nejednaka dijela. Razlog ovoj diobi postoji u tome što se u okružju vidljivog ne pokazuju samo stvari, već, također, čisti izgledi stvari, dakle sjene, zrcaljenje u vodi, slike.

Osnov čitave podjele leži u načinu prisutnosti: jedno je prisutno u osjetilnom vidu, a drugo u mišljenju. Jedno i drugo je viđeno unaprijed već kao razlika prisutnosti pogleda, izgleda. A sve to prema »mjeri jasnoće i nejasnoće« (SAFENEIA KAI ASAFEIA-509 d).

Sve što je jasno, je otvoreno, vidljivo, a to je i spoznatljivo, a ono što je nejasno, zatvoreno je nespoznatljivo.

Područje osjetilno vidljivog dijeli se prema »stupnju jasnoće i nejasnoće« (SAFENEIA KAI ASAFEIA) vidi na:

1. na čiste izgledе, slike (EIKONES), sjene, prividi (FANTASMATA), zrcaljenje u vodi i na glatkim površinama.

Slika (EIKON) pušta da se stvar pojavi u svojem izgledu, ali sama stvar nije prisutna. Ona postoji samo u *kako* njezinog izgleda. Ako uzmemo jedan pojedinačno stol koji stoji pred nama, tada nam on pokazuje izgled stola. No jedan naslikani stol pokazuje također izgled stola. Razlika se sastoji u tome da naslikani stol nije prisutnost samoga stola, premda obadvoje (prisutni stol i slika) pokazuju izgled stola.

Dakle, slika ne pušta da sama stvar bude prisutna. Ovdje je prisutan samo način i vrsta kako se jedan stol predstavlja. Ovo prosto samo-pokazivanje stvari u *kako* njezinog osjetilnog izgleda je jedan način otvorenosti bića. Spoznavajući odnos spram ove regije naziva Platon EIKASIA-zorno predstavljanje, imaginacija, uobrazilja.

U tom smislu EIKASIA znači odraz jedne osjetilne stvari. No svakako ne u smislu samo kopiranja, već isto tako u smislu prihvatanja i zadržavanja osjetilnog lika neke stvari kao takve i to na taj način da se stvar drži u *kako* njezinog pokazivanja. To znači da se jednostavno držimo osjetilnog izgleda neke stvari ne ulazeći dalje u njeno ispitivanje.

U ovom stavu čovjek se nalazi vrlo često ako ne i najčešće. Čovjek vrlo često pušta da mu se stvari pokazuju samu u *kako* njezinog izgleda. Istina je da nam stvari u ovom odnosu nisu potpuno zatvorene, ali ipak ostaju nepojmljive. Platon vidi u EIKASIA jedan odnos koji je vlastit čovjeku, ali ipak to je najniži stupanj u kojem je svijet otvoren čovjeku. To je zapravo jedan odnos poznavanja svijeta preko osjetila čula i vida u kojem se čovjek od uvijek nalazi i koji čovjeku uvijek pripada.

2. drugi dio osjetilnog svijeta su same stvari. U povjerljivom krugu stvari odnosimo se tako da se oslanjamo na njih poznavajući unaprijed njihovu namjenu. Obično ih uzimamo onakve kakve one jesu i naš odnos spram njih prilagođavamo u ovisnosti spram onoga čemu one služe. Mi znamo da se čekićem zabija čavao, a olovkom piše. Prema tome mi ih uzimamo u onome *zašto* one jesu. Postoji izvjesno razumjevanje *na čemu smo* s pojedinim stva-

rima tj. zašto su one dobre. Zapravo možemo reći da su nam stvari pristupačne samo u onome zašto one jesu. Prema tome mi se ne odnosimo spram njih samo na taj način da ih *odražavamo*, kao u prvom obliku odnosa, već na taj način da ih uzimamo u onome zašto one jesu. To se naziva doxa. U njoj su stvari same prisutne u njihovom *čemu*. Mi ih naprosto uzimamo da su one takve kako nam služe. Dalje ih ne ispituujemo, već stojimo u odnosu povjerenja spram njih. One *izgledaju* takve, jer nisu postojane i stalne, već promjenljive i propadljive.

Ovime je zacrtan okrug osjetilno vidljivog. Svaki, dakle, osjetilno zamjetljiv izgled, može biti prisutan na dva načina: bilo kao osjetilni izgled same stvari, ili kao izgled ove stvari na nečem drugome. Analogno ovom odnosu koji postoji u osjetilno vidljivom, uspostavlja Platon odnos između osjetilnog i misaonog. Kao što se osjetilne stvari same odnose spram svojeg prostog lika, dakle prema slici koju pružaju, tako se odnosi ideja spram prostog izgleda, spram doxe. Kao što se odnosi ideja spram osjetilnog, tako se u okružju osjetilnog izgled samih stvari odnosi spram slike.

Način prisutnosti koja je temeljno određenje istine bitka mjeri se prema stupnju *jasnoće* i *nejasnoće* (SAFENEIA-ASAFEIA). Stupnjevanje bitka kao prisutnosti pojačava se na taj način da Platon dodaje paru jasnoće i nejasnoće-par istine i neistine (ALETHEIA TE KAI ME-510 a). Biće u cjelini stoji u odnosu jedno spram drugoga u skladu spram veće ili manje prisutnosti istine, jasnoće, stalnosti istosti, očitosti otvorenosti.

Nakon što je odredio odnose koji vladaju u krugu osjetilno zamjetljivog prenosi Platon taj odnos na cjelinu bića koja mu se već od početka, kao što smo rekli, pokazuje u dva dijela: vidljivi i misaoni. Ideje koje pripadaju misaonom svijetu dopuštaju da se vidi istinsko biće. Ono prisutno i vidljivo daje samo izgled bića, ali to prisutno i vidljivo nije još biće u svojoj istini. Vidljive stvari svoje u prividu bitka. Platon ma već unaprijed, čim pristupa razmatranju cjeline bića, ovu razliku između prividnog i istinskog bića.

Kroz odnos koji vlada u osjetilnom svijetu Platon se približuje spram misaonom svijetu. U okružju misaonog svijeta postoji također dvostruki odnos, već u ovisnosti prema više ili manje istinitosti koju ima biće na sebi.

Kao što se u osjetilnom svijetu radi o jednoj i istoj stvari samo u dvostrukom izgledu, jedanput kao slika a drugi puta kao sama stvar, tako se i u misaonom svijetu radi o jednoj ideji u njezina dva različita aspekta — jedamput kao ideji »o sebi« a drugi puta o ideji kao određenom temelju i uzroku osjetilnog bića. Ovdje se radi uvijek o ideji samo u različitom načinu njezine prisutnosti. Ideje imaju više ili manje istinitosti već u ovisnosti spram načina njihove prisutnosti.

Misaoni dio Platon dijeli na sljedeći način:

»da je duša (PSYHE) prisiljena jedan dio tražiti pomoću pretpostavaka (EKS HYPOTHESEON), dok upotrebljava oponašajuće pojave prethodnog odlomka kao slike (EIKOSIN), ne idući na početke (ARHEN) nego na konac (TELEYTEN); a drugi je dio opet prisiljen tražiti idući od pretpostavke, ali od pretpostavke koja ne treba ići dalje na početak (TO EP ARHEN ANYPOTHETON) istražujući pomoću ideja samih (AUTOIS EIDESI DI AUTON) bez slika, koje pripadaju onom drugom okružju« (510 b 5).

1. prvo područje misaonog pripada znanostima uopće, u prvom redu matematici kao uzoru znanosti. Većinom nam se stvar predočuje preko opažanja. Naše predočivanje je istinito ili neistinito kroz predočenje same stvari o kojoj nešto izričemo. To se međutim ne događa u matematici. U matematici svojstva kruga nisu prikazana na pojedinačnom krugu i iz njega ne možemo odčitati što je to krug, jer osjetilna figura izgleda samo kao krug a da ipak nije sam krug. Krug kao takav leži u temelju našeg izricanja o nekom osjetilnom krugu i nije nikada pristupačan preko opažanja. Matematičaru je temelj u raspravi o krugu neosjetilni krug. Ona ga vidi unaprijed — prije pojedinačnog kruga — u onom što je krug kao takav. Matematika, prema tome, nema osjetilni lik kruga kao svoj sadržaj, već izgled kruga uopće.

Ovaj pogled spram onoga što nešto jest, naziva Platon EIDOS. EIDOS dopušta da se vidi izgled nečega što se pokazuje. Na njemu se može odčitati što je nešto u svojoj biti, a to je moguće samo u neosjetilnom gledanju, mišljenju. Matematičar uzima dakle uvijek EIDOS kruga kao temelj i u njemu utemeljuje sve izjave o krugu.

Naravno da se matematičar služi osjetilnim izgledima, ali ono što neki krug jest, može biti određeno samo kroz to, što je krug uopće.

Jedno ovakovo utemeljenje onoga što nešto jest u pogledu njegove biti naziva Platon HYPOTHESIS; to pripada biti znanstvenog odnosa spram svijetu koji nas okružuje. Svaki znanstveni odnos utemeljen je uvijek u idejama i razlikuje se od ostalih odnosa koje smo prije nabrojili.

Ovo utemeljenje onoga što nešto jest (HYPOTHESIS) nije hipoteza kao princip objašnjenja za većinu slučajeva u nekom postupku. HYPOTHESIS znači postavljanje temelja onome što neka stvar jest, što čin injezin bitak. HYPOTHESIS znači, prema tome, postaviti temelj nečemu i sve svoje izjave utemeljiti u ovome temelju. To je definicija znanstvenog odnosa koji je ovdje prvi puta utemeljen kao bitna mogućnost čovjeka.

Znanstveni odnos spram bića je, prema Platonu, takve prirode da se za neku stvar postavi EIDOS kao ono što je sebi uvijek jednako i isto, i da se na njemu kao temelju utemelji svaki daljnji izričaj o biću. Znanosti se prema tome temelje u jednom prethodnom zahvaćanju pogleda spram biti bića s kojim ona ima posla. Što je dublje dopro bitni pogled u ono što neka stvar jest, to su bitniji rezultati istraživanja. Što je površniji ovaj uvid, to su beznačajniji rezultati daljnjeg istraživanja.

Novovijekovna znanost, koja nije isto što i grčko EPITEME, ovisi isto tako o jednom prethodnom zahvaćanju pogleda spram biti bića... Ona se ne temelji, kao što se to obično misli, na uvođenju eksperimenta ili u prodoru kvantiteta, naspram kvaliteta. Primjena eksperimenta i dominacija kvantiteta bila je još i prije — npr. kod Platona, Aristotela a naročito u kasnom srednjem vijeku. U konstituciji novovijekovne znanosti odlučan je bio prethodni nabačaj prirode koji je prirodu u cjelini unaprijed postavio kao u sebi ztvorenu vezu prostora i vremena. Tek ovako unaprijed određena i omeđena priroda je postala predmet znanstvenog istraživanja u novovijekovnom smislu. Ovome, dakako, nisu izmakla ni područja duha koje je postalo predmetom znanstvenog istraživanja.

Svaka se znanost, isto tako, temelji u prethodnom bitnom određenju svoga područja u kojem sabire svoje osnovne pojmove koji tada tek uspostavljaju

jednu znanost i osiguraju joj potpuno njezin pristup prema predmetu njezinog istraživanja.

Na matematici čini Platon ovaj odnos znanstvenika spram bića egzemplarno jasnim. Matematičar izvodi doista dokaze na jednoj osjetilnoj figuri koja izgleda kao krug, a da to nije sam krug. Ova osjetilna figura je samo slika kruga. Matematičar gleda sliku kao sliku, ukoliko je gleda već unaprijed spram njezinog EDIOSA kojega on nikako ne ispušta iz vida. Na taj način EIDOS ima prednost pred osjetilno vidljivim.

»Mislim naime da znaš da oni što se bave mjerstvom, računstvom i takvim stvarima, pretpostave parni i neparni broj, likove trovrzne kutove i drugo tome srodno kod svakog istraživanja, pa pretpostavivši to kao da znaju, ne će više ništa o tome ni sebi ni drugima da dokazuju, držeći, da je to svakom očito. Nego već odatle počinju ostalo raspravljati i tako dolaze točno do onoga, što su počeli razmatrati.

— Svakako to znam.

— Što ne, znaš i to, da, premda se služe vidljivim likovima i to njima govore, ne misle o njima, nego o onome, na što je to nalik, govoreći o četverokutu samome po sebi i o njegovu premjeru, a ne o premjeru, koji crtaju, od kojih imaju i sjene i slike u vodi, uzimlje opet kao slike, i nastoje da vide ono samo, što se ne može drukčije vidjeti nego u misli« (510 c-511, u prijevodu 257 str.).

To nije karakteristika postupka samo matematičara, već karakteristika znanstvenog postupka uopće. Svaka znanost mora postaviti neke principe i ideje s kojima će zahvatiti biće. Ovo prethodno zahvaćanje bića je početak svake znanosti da bi onda u daljnjem postupku uopće mogla nešto reći o prolaznom biću.

Svaki znanstveni postupak polazi, stoga, od ideje prelazi na osjetino da bi se ponovno vratio spram ideje kao uzroku osjetilnoga. Ovo kružno kretanje je LOGOS DIANOIE koji u svojem prolaženju uvijek razlikuje ideje od prolaznog. Dianoiā vođena logosom je moć mišljenja u kojoj se postavlja razlika između prolaznog bića i ideje. Sâmo logos (AUTOS HO LOGOS-511 b) može razlikovati između ideje kao uzroka bivanja i ideje kakva je ona o sebi. To ne može više DIANOIA. U zadnjem stupnju ideja nije razmatrana kao početak bivanja, već kako je ona mimo toga na sebi samoj.

Granica znanstvenog postupka leži u tome da on postavljeni EIDOS ka počelo (ARHE) jednostavno uzima a da se ne pita u čemu je jedna takva postavka sa svoje strane utemeljena. Znanosti se ovim određenjem biti zadovoljavaju i ne pitaju više o EIDE. One jednostavno ne razmatraju pobliže ono što uzimaju unaprijed u pogled prije svakog svojeg postupka. Naprotiv svaka diskusija o tome vodila bi ih u sterilnost rezultata. Na ovaj način sadržava znanstveni postupak u krugu ideja oznaku DOXE. Drugim riječima znanost u pojedinačnim znanostima ne nastupa još u svojoj čistoj biti.

Dok *svakidašnji pogled* spram osjetilnog izgleda stvari preuzima stvari u njihovoj pojavi i ne pita ih dalje o njihovoj biti, dotle *znanstveni pogled* promatra ono što se pojavljuje iz vida njegovog stalnog bitka. Stoga je znanstveni pogled višega ranga nego svakidašnji pogled, jer u njemu ima više jasnoće, više istine i više logosa.

30 Kako u okružju osjetilnog postoji poznavanje stvari prema njihovom jed-

nostavnom izgledu, tako postoji u okružju nadosjetilnog jedno promatranje koje se zadržava na prostom izgledu, eidosu, a da ga ne poznaje i ne ispituje u njegovoj vlastitoj biti.

Budući da se matematika kao egzemplarna znanost zadovoljava, zadovoljava datošću EIDOSA da bi utemeljila biće, ostaje ona uvijek ovisna od osjetilnog koje se pokazuje. Da znanosti trebaju osjetilne slike, leži u tome što se one zadovoljavaju EIDOS-OM u njihovom doxičkom odnosu.

Dakle, postoji izvan znanstvenog odnosa još jedan viši odnos u kojem će tek biće potpuno jasno i otvoreno. Eidos nije ovdje više početak za istraživanje nekog bivanja, već je on sam s onu stranu svakog bivanja postavljen kao izričita tema.

2. — U zadnjem gornjem odlomku linije raspravlja Platon o *istini ideje kao takve*. Ovaj odlomak uvodi Sokrat na slijedeći način:

»Razumij dakle, da kao drugi dio misaone vrsti (TOU NOETOU LEGONTA) zovem ono, što doseže sam govor (AUTOS HO LOGOS) anagom raspravljanja (TE TOU DIALEGESTHA i DYNAMEI), ne uzimajući pretpostavke (TAS HYPOTHESIS) za početke (ARHAS) nego zbilja za pretpostavke, kao stepenice i zaletе; da ide do početka svega (TEN TOU PANTOS ARHEN) što je bez pretpostavke i kad ga dosegne, da onda opet natrag silazi do kraja, držeći se redom onoga što je do početka; a kod toga da se ne služi ničim, što je osjetilno, nego idejama samim po sebi radi ideja samih po sebi i da završi idejama« (511 b 3—511 c 2.).

Zadnji dio linije predstavlja područje čistih ideja. Samo logosom, nusom, čistim mišljenjem možemo spoznati ideju.

Na koji način spoznaje se istina ideje kao takve? Istinu ideje je moguće spoznati samo na taj način da logos u »snazi rastavljanja« (TE TOU DIALEGESTHAI DYNAMEI) prolazi od početka do kraja kroz cjelinu ideja. Ideje jesu prisutne u onome što one jesu samo u cjelini ideja. Prisutnost ideja proizlazi samo kroz drugu ideju i s drugom idejom. U ovoj vezi ostaje svaka spram druge ono što jest, tako da ono suprotno sebe same dovodi do sjaja. U »Parmenidu« Platon tematizira bit ideja i pokazuje bitni način na koji ideje jesu. Ideje jesu samo kroz svoju čistu suprotnost: eidos sličnosti kroz nesličnost, veliko kroz malo, jednako kroz nejednako itd. Suprotne ideje jesu samo u prolazu jedne kroz drugu i jedne naspram druge. Ove ideje jamče i čuvaju biće i ljudsko mišljenje u njihovoj stalnosti i istosti. U ovom području koje Platon naziva KOSMOS NOETOS vlada nečuvvena pokretljivost koja svako bivanje, svako nastajanje i nestajanje omogućuje. Logos se održava u idejama u neprekidnom prolaženju od početka do kraja, a svaki početak je kraj, a kraj početak. Prestanak jednog prolaženja kroz ideje nije kraj, već samo jedan novi početak. Jedino u samom aktu, u samom pokretu i životu LOGOS ostaje u svojoj istini. Nema ideje koja bi bila »o sebi« kao pojedinačna istinita, već samo u neprekidnoj pokretljivosti ona je prisutna u svojim izgledima. Ova živost ideja, njihov sjaj jedne u drugoj, jedne spram druge, jedne kroz drugu je nezapočeto i neprestajuće proizlaženje, neuvjetovani početak i uvijek trajajući sjaj cjeline.

»Tako ide početak ideje u kraj, preko ispunjenja; a kraj ulazi u početak, natrag spram ulazu. Pred logosom koji je u tome sasvim on sam pojavljuje

se ideje u njihovoj osebnosti pokretljivost (koja naravno svako bivanje ostavlja duboko ispod sebe)« (W; Hirsch-Platons Weg zum Mythos, S. 102.).

Što nam omogućuje jedno ovakovo gledanje i što jamči idejama jedan ovakav izgled?

To jedinstveno, postojano, omogućuje moć koja čini sposobnim za bitak. Ono što istinsko biće (ideje) drži u otvorenosti njegove biti i tako ga omogućuje, jest ideja idejâ ili kratko ideja Dobra. Odnos spram ideja i znanje te ideje je već unaprijed odnos spram bića u cjelini. Uvidjeti ideju u njezinoj biti znači preuzeti cjelinu svega što jest natrag u ono što svemu biću tek omogućuje da bude. Ova moć koja jamči i omogućuje bitak u njegovoj jedinstvenosti cjelini, to znači i ideje u njihovoj međusobnoj vezi — naziva se naprosto početak (ARHE).

Početak je ono odakle biće počinje uopće biti i u čemu kao biće ostaje sadržano. Ako ideju promislimo na njoj samoj, tada se pokazuje da se ona temelji u jednom podarujućem temelju, koji je svim bićima utemeljujući temelj. To što svemu unaprijed podaruje temelj je samo bez — temelja, jer je ono bit samoga temelja.

Filozofija nema svoju bit, kao što se to obično misli, u postavljanju ideja kao istinskih bića, nego u utemeljenju, u utemeljenju temelja iz kojeg i kroz koji su ideje uopće tek moguće i u kojem je naše razumjevanje i začinjanje ideja samo utemeljeno. Zadatak je filozofije da zahvati bit iz koje ideje uopće mogu biti ono što jesu. Ono u čemu i iz čega ideje imaju svoju bit nije jedna ideja među ostalima, već bit ideje, a to je ideja idejâ ili ideja Dobra. Samo u odnosu spram ideje Dobra može se ostvariti bit čovjeka koji je već uvijek i unaprijed postavljen u cjelinu bića.

Mišljenje koje prolazi kroz ideje, koje polazi od ideja i završava u idejama, ima karakter dijalektike, a ona ima svoj temelj u dijalektičkom načinu samih ideja.

Na kraju usporedbe Platon sumira četiri moći spoznaje duše: »I uzmi da za ta četiri dijela nastaju u duši četiri stanja: za najgornji dio um (NOE-SIN) za drugi razum (DIANOIAN), trećem daj ime vjerovanje (PISTIN), a zadnjem nagađanje (EIKASIAN), te ih poređaj razmjerno, promislivši, da onoliko, koliko je istine u onome, za što su ta stanja, da toliko jasnoće i jasnoće imaju« (511 e).

1. Najniži stupanj spoznaje naziva se EIKASIA (uobrazilja ili imaginacija). Ova moć spoznaje odnosi se na slike, sjene. U ovoj spoznaji biće se pokazuje samo u KAKO njegovog izgleda, a da ono samo nije prisutno.

2. Drugi stupanj moći spoznaje naziva se PISTIS. Ovu riječ je teško prevesti, a ima smisao da se nešto »drži za istinito«, dakle vjerovanje. Ovoj moći spoznaje odgovaraju osjetilne stvari same. To je stav svakidašnjeg života u kojem mi stvari uzimamo onakve kakve nam se one pokazuju. Dok je u svijetu sjena sve podjednako istinito i lažno, dotle u području osjetilnih stvari postoji već mogućnost da se odvoji istina od ne-istine, tj. postoji mogućnost da se odvoje osjetilne stvari od slika i sjena tih stvari.

3. Na ovom stupnju imamo posla sa znanstvenim odnosom spram bića. Ovaj odnos spram bića temelji se na eidosu, ali na taj način što se eidosi pretpostavke u objašnjenju osjetilnog bića. Ovakvo mišljenje zadržava se između

ideje i osjetilno prisutnog. Opće obilježje onoga s čime se bavi kako tehničar tako i dijalektičar predstavlja eidos. DIANOIA tehničara bavi se također čistim EIDE, premda mogu koristiti i osjetilna sredstva.

4. Najviši odnos promatra čiste EIDE kao META ARHES ne više u odnosu spram sjetilnog, već kako su oni na sebi samima. Samo čistim mišljenjem (NOESIS) možemo zahvatiti forme (EIDE), a kako je priroda ovih ideja dijalektička, tako i naše mišljenje koje poima ove ideje, mora biti dijalektičkog karaktera.

Tako dijeli Platon odnos čovjeka spram svijeta četverostruko prema mjeri uvijek prisutne svjetlosti, istine i otvorenosti. Svaki od ovih stupnjeva karakterizira veću ili manju daljinu čovjeka spram istinskog bića. Put na liniji označuje uvijek različite sebe-uzdižuće mogućnosti čovjeka spram onoga što jest.

Ovo prolaženje kroz razne stupnjeve spoznaje kao neprekidno samonadmašivanje predstavlja bit čovjeka i njegove povijesti u čitavoj metafizici. Svaki stupanj predstavlja jedan način prisutnosti istine i nijedan nije nevažan za čovjeka. Čovjek živi i jest samo u otvorenosti spram cjeline i u tom je odnosu tek u mogućnosti da se odnosi spram svega što jest kao čovjek. Ovaj odnos spram cjeline utemeljio je Platon na znanju koje čovjek preuzima u svojoj slobodi kao osnovnu crtu svoje biti. Time je određen u svojoj biti odnos čovjeka spram svijeta koji u punoj mjeri određuje i nas same.